خراسان جنوبی

روزنامه سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی

چهارشنبه
۲۵ فروردین ۱۴۰۰
اول رمضان ۱۴۴۲
شماره ۳۵۲۶

اذان ظهر ۱۲:۳۳
غروب آفتاب ۱۹:۰۳
اذان مغرب ۱۹:۲۱
اذان صبح فردا ۴:۳۹
طلوع آفتاب فردا ۶:۰۴

صاحب امتیاز:
موسسه فرهنگی هنری خراسان
مدیر مسئول:
محمد سعید احدیان
سردبیر: علی ولیزاده

دفترمرکزی: مشهد، بلوار شهید صادقی (سازمان آب)
صندوق پستی: ۵۱۱-۹۱۷۳۵
تلفن: ۳۷۶۳۴۰۰۰-۰۵۱
نمابر دبیرخانه: ۳۷۶۲۴۳۹۵-۰۵۱
پیامک: ۲۰۰۰۰۹۹۹

سرپرستی استان خراسان جنوبی: بیرجند، خیابان مدرس، خیابان باهنر غربی، شماره ۷۷
تلفن سرپرست: ۳۲۴۴۳۹۳۹ - ۰۵۶
تحریریه: ۳۲۴۴۸۰۵۰ - ۰۵۶
نمابر تحریریه: ۳۲۴۴۸۰۵۴ - ۰۵۶

واحد آگهی و اشتراک: ۳۲۴۴۸۰۵۲ - ۰۵۶
صندوق پستی: ۵۱۴ - ۹۷۱۷۵
نمابر آگهی و اشتراک: ۳۲۴۴۸۰۵۳ - ۰۵۶
چاپ: شهرچاپ خراسان

روایتی از آیین رمضان در خراسان جنوبی

رمضوخوانی، طبل زنی و شوخوانی

قاسمی

اجاق را با کنده پر می کرد و دیگچه مسی را بار می گذاشت. گوشت تازه و پیاز، بوی کنده و دود از مطبخ بیرون می زد. خانه ای که با جارو و آبپاشی رفت و روب می شد، گلدوزی روی پارچه و نخ هایی که با خودش به این طرف و آن طرف ایوان می برد کار هر روز خیلی از بانوهای بیرجندی بود که سال ها قبل در شهر زندگی می کردند اما چند روز مانده به رمضان، بساط پخت نان تازه و زرد برپا می شد، خانه را از آذوقه تامین می کردند تا در رمضان کمتر وقت برای این کارها بگذارند. «خورشید بهدانی» هم از همان خانم هاست حالا شاید بیش از ۸۰ سال دارد اما یادش است از آن روزها که نفت و گاز در کار نبود، برای سحری، دیگ مسی آبگوشت را عصر روی اجاق می گذاشت و زیر و رویش را با کنده پر می کرد که تا آخر شب بپزد.

«کربلایی محمد» و خیلی مردها سر شب روی بام می رفتند و وقتی خبر از دیدن هلال ماه مبارک می دادند تکلیف خانم ها معلوم بود، باید سحری را از عصر بار می گذاشتند. آبگوشت، اشکنه عدس، پلو با گوشت تازه و آلو. می گوید: آن موقع مردم کمتر مرغ می خوردند و گوشت تازه می خریدند. هر که هر چه در توان داشت برای افطار و سحر تهیه می کرد از آبگوشت و غذاهای سردستی، آش، شیربرنج و گوشت داغ تا هر چه می توانست.

سحر با صدای خروس خوان و با ساعت های شماطه دار قدیمی بیدار می شدیم و هر کدام از همسایه ها را که خواب مانده بود، بیدار می کردیم، بیرجند برق داشت اما در خیابان اسدی فعلی، چراغ دیواری بود و نگهبانی داشت که غروب ها چهارپایه ای زیر پا می گذاشت و آن ها را روشن و صبح ها خاموش می کرد. یادش است که خانم ها در رمضان هم مانند روزهای دیگر سال با گلدوزی دستی، بافت جوراب و دستکش، نخریسی و ... ساعت هایی خود را مشغول می کردند زمانی هم برای دوره های قرآن خانگی بود که یا در حسینیه کبابی یا مکتب خانه دور هم قرآن می خواندند. مردم به نماز و روزه خیلی مقید بودند و نشانی از روزه خواری دیده نمی شد.

شب خوانی

سنت هایی که به گفته پژوهشگر فرهنگ عامه در بیرجند با شرایط تغییر کرده و برخی رو به کم رنگ شدن است و البته بعضی هم مانند دوره های قرآن فامیلی که هر چند به دلیل بیماری کرونا محدود شده است ولی تا چندی پیش رونق خاص خود را داشت. با وجود این یک رسم خوش در بیرجند حرمت داری این ماه است که در فرهنگ اصیل بیرجند، این ماه به تنهایی یاد نمی شود بلکه ماه شریف، مبارک، ماه خدا و با احترام یاد می شود. مردمی که با اعتقادات خود به هر طریق برای حفظ حرمت ماه مبارک تلاش می کردند و افزون بر صدای خروس از روی مکان ستاره های آسمان به طور مثال دب اکبر یا از روی جایگاه سه ستاره روشن در آسمان، پی به وقت سحر می بردند و افرادی که صدای خوبی داشتند شب خوانی می کردند و افراد به این طریق بیدار می شدند.

«کاهنی» از رسم های قدیمی ماه مبارک در بیرجند آیین «رمضوخوانی» را نام می برد که کم و بیش دیده می شود. در این مراسم، نوجوان ها و کودکان به در خانه ها می رفتند و می گفتند رَمِزُ آنی مارْوَا مِدی یا وَرْ خُونِمْدِه یعنی «رمضانی ما را می دهید یا بخوانیمش» یک نفر استاد است و شعر را می خواند و بقیه تکرار می کنند «رمضو یارب، یارب رمضو، رمضو آمد خوش نام خدا. رمضو آمد، مهمانش کنید بز و بزغاله قربانش کنید» و پس از آن توسط صاحبخانه هدیه ای می گیرند و بین شان تقسیم می کنند. او یک رسم قدیمی در برخی نقاط مانند آرین شهر، بیرجند و شاخن را هم شب بازی بیان می کند که توسط تعدادی نوجوان انجام می شود به این گونه که شعرهایی می خوانند که رمضو آمد خوش نام خدا، خوش نام خدا روزه می گیرم و لاغر می شوم، گر نمی گیرم کافر می شوم و ... و یکی با خواندن شعرهایی می گوید که روزه گرفتن سخت است و «ما یُم روزه خور و اکنم او وقت بینی چه ها کنم» آن گاه پسرها به او حمله و او را تنبیه می کنند و می خوانند که روزه خوار تپ تپی بخوتاورتپی، آن موقع فرد دست به دیوار می گیرد و عذرخواهی می کند اما برای تنبیه هر کدام یک ضربه به پشتش می زنند و....

ماه دید در طبس

رمضان در طبس هم مانند دیگر نقاط استان مراسم مشترکی داشته است و دارد، پژوهشگری از آن جا گریزی به این مراسم می زند: ماه دید رسم مهمی بود که قبل از شروع ماه مبارک، مردم روی مناره های مسجد و بام ها می رفتند و هلال ماه را جست و جو می کردند تا به یکدیگر تبریک بگویند. «مریدا» از آیین شب خوانی نام می برد که در سحر انجام می شد افراد خوش صدا روی بام می رفتند و با خواندن اشعار مذهبی، مردم را برای عبادت و خوردن سحری بیدار می کردند، به جز این برنامه، آیین ۲۰۰ ساله بیدار باش با طبل زنی انجام می شد و می شود. برای بیدار باش، سه نوبت طبل نواخته می شود طبل یک، دو و سه برای بیدار کردن، خوردن سحری و هشدار زمان اذان تا هیچ کسی خواب نماند. به جز این، در گذشته تا حدود ۴۵ سال قبل، هنگام اذان در افطار و سحر، توپی شلیک می شد که حالا خاموش است. او سنت حسنه قرآن خوانی و ختم در مسجدها و خانه ها برای خانم ها را مطرح می کند که با شیوع کرونا محدود شده است. آن موقع هر که سوره توحید نصیبش می شد باید شیرینی بین بقیه تقسیم می کرد و رسم افطاری دادن که موقوفات ۲۰۰ ساله دارد.

شب خوانی پیش از ماه رمضان

در آن طرف دیگر استان در نهبندان، رمضان با رسم های خوشایندش می آید. پژوهشگر ادبیات آیینی این منطقه توضیح می دهد: شب خوانی ها در گذشته ها از سه، چهار روز قبل ماه مبارک شروع می شد، مؤذن هر مسجد پیش از این که رمضان شروع شود، شب خوانی را شروع و هر شب اعلام می کرد چند روز تا رسیدن ماه مبارک باقی مانده است و با شروع رمضان هم سه نوبت شب خوانی می کرد دفعه اول برای بیدار کردن مردم و خوردن سحری، نوبت دوم برای امساک از خوردن و سومین بار هشدار وقت اذان بود. شب خوانی با شعرهای آیینی و مذهبی همراه بود، مؤذن می خواند: ا... تو ای، مَلک دانایی، دستم بگیر در شب تنهایی، آن دم که ملائکه قلم بردارند، در کنج لحد رحمت بنمایی. این رسم خوشایند به گفته «مسعود سالاری» کم کم به یک نوبت کاهش یافت و به تدریج منسوخ شد. گذشته ها مانند حالا افطاری دادن مرسوم نبود و بیشتر آن ها که وضعیت معیشتی بهتری داشتند در شب های قدر افطاری می دادند و به نیازمندان کمک می کردند.

پژوهشگر: مردم افزون بر صدای خروس از روی مکان ستاره های آسمان به طور مثال دب اکبر یا از روی جایگاه ۳ ستاره روشن در آسمان، پی به وقت سحر می بردند و افرادی که صدای خوبی داشتند شب خوانی می کردند و به این طریق مردم بیدار می شدند

پژوهشگر ادبیات آیینی: شب خوانی در نهبندان با شعرهای آیینی و مذهبی همراه بود، مؤذن می خواند: ا... تو ای، مَلک دانایی، دستم بگیر در شب تنهایی، آن دم که ملائکه قلم بردارند، در کنج لحد رحمت بنمایی

یادداشت

علیزاده

وقف؛ داشته های استان و نیاز روز

وقف در خراسان جنوبی پیشینه ای به قدمت تاریخ دارد و آمار تعداد وقف ها، سندی محکم بر اثبات این موضوع است. خطه خراسان جنوبی در پهنه وسیع خود واقفان نیک اندیشی را در گذر زمان پرورانده است که از سال ها و قرن ها پیش پا به میدانی گذاشته اند که بعد از سال ها هنوز هم نام نیکشان در کنار وقف های ماندگارشان، چشم نوازی می کند، وقف هایی که در استان شمارشان حدود ۱۰ هزار مورد است. از گذشته های دور سنت حسنه وقف در استان با نیت های متعددی انجام شده که بخشی از آن متناسب با زمان بوده است و بخشی نیز نیاتی دارد که با هدف ترویج معارف دین و عزاداری بر ائمه اطهار (ع) و به خصوص مرتبط با مجالس عزای حضرت سید الشهدا (ع) است و بر این اساس حدود سه هزار و ۹۰۰ وقف بر این نیت ثبت و ماندگار شده است. وقف از جمله فرایض دینی و توصیه شده است که معطوف به زمان خاصی نمی شود و به مقتضای هر زمان می تواند به وقوع بپیوندد اما امروزه جامعه در شرایطی به سر می برد که دامنه های نیاز وقف هم گسترده شده است. طی سال های اخیر چراغ هدایت وقف ها به سمت نیازهای روز روشن شده است و باز هم بر گسترش این موضوع تاکید بسیار می شود اما وقف با توجه به کارکردهای متنوعی که دارد، می تواند بیش از این در جامعه ایفای نقش کند همان طور که تا پیش از این نیز بر تداوم حیات مراکز دینی، مذهبی و ... تاثیر فراوان داشته است. در شرایط فعلی و رشد جامعه باید موضوع وقف بیش از پیش تبیین و کارکردهای آن از جنبه های مختلف برای مردم تشریح و بیان شود. از سوی دیگر نیاز است که ضمن شناسایی توانمندی وقف در کمک به رشد حوزه های مختلف جامعه، آسیب های دامن گیر هدایت وقف ها به سمت نیاز روز نیز مورد تحلیل و بررسی قرار گیرد و راهکار ارائه شود به عنوان مثال برخی کارشناسان بر این باورند که عرصه وقف به عنوان یکی از صحنه های حضور بانوان کمتر مورد توجه قرار گرفته است و این را در خراسان جنوبی نیز می توان دید در حالی که در همین خطه بزرگ بانوانی بوده اند و هستند که بخشی از اموال خود را در زمان های مختلف وقف بر امور خیر و رفع احتیاجات مردم کرده اند بنابر این حوزه یاد شده توانمندی این را دارد که در حوزه وقف متناسب با نیاز روز نقشی موثر ایفا کند. نکته دیگر این که کارایی و گسترش نیازهای وقفی جامعه آن چنان که باید معرفی نشده و اگر هم قدمی برداشته شده نتوانسته است آن طور که باید و شاید سمت و سوی وقف ها را بیشتر و به رفع نیازهای روز حوزه های مختلف استان بیشتر هدایت کند در حالی که در بخش هایی چون ازدواج، تحصیل، کمک به نیازمندان و ... جای وقف های بزرگ خالی است. یکی از بحث های مهم دیگری که در هدایت مردم به سمت وقف بر نیازهای روز نقشی انکارناپذیر دارد، اطمینان بخشی به آنان از عمل به نیات است. در جامعه ای که روز به روز نیازهای آن دوچندان می شود و در مقابل خوبی ها، بدی هایی نیز جلوه می کند باید به هر شکل ممکن بر طرح مسائل انحرافی در حوزه وقف و عمل به نیات آن، خط بطلان کشید و به گونه ای عمل کرد که جای ایجاد هیچ شک و شبهه ای وجود نداشته باشد. در کنار این، باید نیازهای روز جامعه در این حوزه به شکلی تبیین و بیان شود که ترغیب کنندگی برای وقف ایجاد کند و از سوی دیگر با داخل کردن مردم در تحقق نیات وقف، از خود آنان به عنوان مبلغان وقف استفاده شود تا زنجیره این عمل خیر و خداپسندانه نه تنها ضعیف نشود بلکه در خت تناور آن هر چه بیشتر و بیشتر در زمینه رفع نیازهای جامعه رشد کند.

خروجی جلسه

استمداد کتابخانه ای از مجلس

حل برخی مشکلات کتابخانه های عمومی نیاز به پیگیری و مساعدت مجلس دارد. مدیر کل کتابخانه های عمومی استان در دیدار با نماینده مردم نهبندان و سربیشه گفت: بسیاری از موانع اساسی موجود مانند بودجه نهاد، به روز رسانی قوانین قبلی و... فقط با حمایت نمایندگان مجلس میسر است. «حاجی» با ارائه گزارشی از وضعیت احداث کتابخانه مرکزی استان تاکید کرد: از آن جا که این پروژه در ردیف پروژه های ملی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی است، پیگیری جدی شروع عملیات ساخت آن درخواست می شود. نماینده مردم نهبندان و سربیشه هم با اشاره به این که لازمه هر توسعه پایدار باید توسعه فرهنگی باشد، گفت: کتابخانه های عمومی از نیازهای اولیه هر منطقه است و توجه و برنامه ریزی در این حوزه فرهنگی در سال ها و نسل های آینده نتایج بسیار ارزنده ای در پی خواهد داشت. دکتر «نخعی» قول مساعد داد که مشکلات این مجموعه را با تمام توان پیگیری کند. وی افزون بر این بر خورداری تمام روستاهای حوزه انتخابی خود از نعمت کتابخانه ثابت یا سیار را از مدیر کل کتابخانه های عمومی استان مطالبه کرد.

نشر نو

آستان مقدس ۵ تن از شهدای گمنام درخش

با پیشینه کهن و سابقه ای درخشان در حوزه علم، فرهنگ و معارف اسلامی و با برخورداری از قدمتی فرهنگی و پرورش عالمان دینی جایگاه ویژه ای در استان دارد و سال ۸۳ با خاکسپاری پنج لاله گمنام در حسینیه سیدالشهدای درخش، افتخاری دیگر بر پیشینه تاریخ مذهبی و فرهنگی آن افزوده شد. دکتر «مفید شاطری» عضو هیئت علمی دانشگاه بیرجند با همکاری سرتیپ دوم پاسدار «علی مولوی حقیقی» کتاب «آستان مقدس پنج تن شهدای گمنام درخش» را تالیف کرده است. این کتاب دارای دو فصل است. در فصل اول آن کلیاتی درباره منطقه قهستان و درخش مانند وجه تسمیه درخش، درخش در سفرنامه ها، آثار، ابنیه تاریخی و مذهبی، فرهنگ وقف در درخش و... بیان شده است. در فصل دوم این کتاب بعد از بیان چگونگی روند شکل گیری و تجدید بنای مسجد چهارشنبه و احداث حسینیه سید الشهدا (ع) در مجاورت این مسجد، تعدادی از دلنوشته های زائران شهدای گمنام درخش به همراه تعدادی از اشعار شاعران محلی و ... ذکر شده است. این کتاب زمستان ۹۹ توسط انتشارات چهار درخت بیرجند به زیور طبع آراسته شده است.

میراث فرهنگی نهبندان در اولویت

حوزه میراث فرهنگی نهبندان در اولویت اعتبار کار است. این تقسیم بندی به دلیل اهمیت پروژه های این بخش و تاثیری که در حوزه گردشگری دارد، انجام شده است و آن طور که رئیس میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی نهبندان توضیح می دهد: در حوزه میراث فرهنگی بیشترین تمرکز بر پرونده ثبت جهانی آسیاب هاست که نیاز به مرمت دارد با وجود این حدود ۹۰۰ میلیون تومان برای اقدامات عمرانی و ۳۰۰ میلیون تومان هم از محل سفر استاندار قبلی برای میراث فرهنگی مصوب شده است. « شبانی» اعتبار مصوب برای صنایع دستی این شهرستان را ۵۰ میلیون تومان بیان و تصریح کرد: بخش گردشگری از اعتبارات شهرستان سهمی ندارد.

ثبت ۱۸ انجمن ادبی

حسین قربانی– ۱۸ انجمن ادبی در استان ثبت شده است. معاون امور فرهنگی و رسانه ای اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی به خبرنگار ما گفت: ۲۴ انجمن ادبی در شهرستان های استان وجود دارد که فقط ۱۸ مورد آن به دلیل پیگیری کردن مسئولان این انجمن ها ثبت شده اند. «محمود رمضانی» بیشترین تعداد انجمن های ادبی استان بعد از بیرجند را مربوط به بشرویه دانست و افزود: از مسئولان انجمن های ادبی که کار ثبت را انجام نداده اند، درخواست می شود برای ثبت نهایی انجمن خود به منظور صدور مجوز فعالیت اقدام کنند تا در هر شهرستان حداقل یک انجمن شعر و یک انجمن داستان وجود داشته باشد. به گفته وی هم اکنون یک انجمن شعر در هر شهرستان وجود دارد و فقط بیرجند و قاین انجمن داستان دارد.

کلک خیال

بر چهره گل نسیم نوروز خوش است
بر طرف چمن روی دل افروز خوش است
از دی که گذشت هر چه گویی خوش نیست
خوش باش و مگوز دی که امروز خوش است
خیام

***

بهاری داری از وی بر خور امروز
که هر فصلی نخواهد بود نوروز
گلی کو را نبوید آدمیزاد
چو هنگام خزان آید بر د باد
نظامی گنجوی

***

برآمد باد صبح و بوی نوروز
به کام دوستان و بخت پیروز
مبارک بادت این سال و همه سال
همایون بادت این روز و همه روز
سعدی

***

عید آمد و مرغان ره گلزار گرفتند
وز شاخه گل داد دل زار گرفتند
نوروز همایون شد و روز می گلگون
پیمانه کشان ساغر سرشار گرفتند
فروغی بسطامی

***

با تابش زلف و رخت ای ماه دل افروز
از شام تو قدر آید وز صبح تو نوروز
از جنبش موی تو برآید دو گل از مشک
وز تابش روی تو برآید دو شب از روز
سنایی غزنوی

***

ز کوی یار می آید نسیم باد نوروزی
از این باد ار مدد خواهی چراغ دل بر افروزی
به صحرا رو که از دامن غبار غم بیفشانی
به گلزار آی کز بلبل غزل گفتن بیاموزی
حافظ

امثال و حکم

پَی مونده و پیش و هر دو اَستی

مثل «پَی مونده و پیش و هر دو اَستی» یکی دیگر از عبارت های قدیمی در کتاب دستان ها و داستان هاست. مولف کتاب درباره آن توضیح می دهد: پَی و پیش و هر دو آستین مانده است؛ یعنی اصل کار انجام نشده است. دکتر «زنگویی» می گوید: وقتی به فردی وعده انجام کاری بدهیم اما در عمل بخواهیم او را فریب دهیم برای سر دواندن او، پیوسته این عبارت را به کار می بریم.